

KAREL SOUČEK – OBRÁNCE PODKARPATSKÉ RUSI NA BARIKÁDÁCH PRAŽSKÉHO POVSTÁNÍ

JAN HRUBECKÝ

Tématika bojů československých ozbrojených sborů s maďarskými či polskými formacemi, ať polovojenského či pravidelného rázu, v období tzv. druhé republiky se v současné době těší jisté publikační pozornosti. Patrně chronologicky vzato prvním pokusem o sumarizaci těchto událostí byl článek podplukovníka generálního štábu Aloise Fišery v nezávislém týdeníku *Čechoslovák*, vydávaném československým exilem v Londýně. Stalo se tak dne 14. března 1941 u příležitosti druhého výročí obranných bojů útvarů 12. divize česko-slovenské branné moci během maďarské invaze na území Karpatské Ukrajiny. Podplukovník Fišera tak činí z titulu své funkce prozatímního náčelníka štábu 12. divize a v úvodu článku poznamenává motivaci pro jeho sepsání, kterou je informační vakuum o bojích svedených československou armádou na někdejší Podkarpatské Rusi po vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Problematiku bojů na Podkarpatské Rusi v 60. letech popularizoval publicista Ota Holub, jehož absolventská práce na Vojenské akademii Klementa Gottwalda nesla název *Vojenskopolitický vývoj na Podkarpatské Rusi v letech 1938–1939*. V 5. čísle ročníku 1969 časopisu *Odboj a revoluce* publikoval obsáhlou stať nazvanou *Boje československé armády a jednotek Stráže obrany státu na Podkarpatské Rusi v březnu 1939*. Tento text je poměrně zásadní z hlediska geneze pojednání zabývajících se bojovou aktivitou československé armády a SOS v období druhé republiky, jelikož do té doby neexistuje práce obdobných kvalit a rozsahu. Zároveň je pro další tvorbu Oty Holuba pozoruhodné popření dosavadního výkladu přiřčení někdejší Podkarpatské Rusi k SSSR, které autor na závěr stati označuje jako „tendenční lež“ a vyslovuje myšlenku přímé morální odpovědnosti československé populace na přihlášení se k padlým příslušníkům ozbrojených sborů Česko-Slovenska na někdejší Podkarpatské Rusi, jelikož je dle autora je třeba chápat jako obránce republiky, kteří položili životy vedeni autenticky prožívaným vlastenectvím. Na vině absence podobných studií v rámci tehdejší československé historiografie jsou především ideologické mantinely bádání 50. let, kdy je problematika meziválečných ozbrojených sborů ČSR programově opomíjena či komponována do obrazu vyhovujícímu vlád-

noucímu komunistickému režimu.¹ Stejně jako v případě článku podplukovníka Fišery však cílí pouze na události března 1939. Během 80. let se tématem usilovně zabývá publicista, ředitel Tiskového odboru Úřadu vlády ČR a současný vědecký pracovník Vojenského historického ústavu Praha Jindřich Marek. Podařilo se mu vyhledat a kontaktovat několik ještě tehdy žijících příslušníků československé armády a Stráže obrany státu, kteří podali cenná svědectví. V rámci své obsáhlé badatelské činnosti tak publikoval řadu článků v periodících Hlas revoluce, Přísně tajné, Historie a vojenství či Svobodné slovo. Dne 29. 3. 2018 přednesl J. Marek rovněž příspěvek s názvem *Posledních 80 hodin československé armády na Podkarpatské Rusi* v rámci mezinárodní konference *Čtvrtstoletí spolu (Československo a Podkarpatská Rus)* v Národním archivu. Problematice bojů na Podkarpatské Rusi se jako první dotkl již zmíněný Ota Holub ve své knize *Československé tanky a tankisté z roku 1980*, kde se věnoval genezi tankových jednotek československé armády. Z toho důvodu kniha obsahuje poměrně obsáhlou stať o nasazení útočné vozby při potlačování jak akcí maďarské teroristické organizace Szabadczapatok, tak boji s Honvédem. Následoval titul *Stůj! Finanční stráž* z roku 1987, kde rovněž popsal sérii pohraničních incidentů v období mezi Vídeňskou arbitráží a březnovou maďarskou anexí Podkarpatské Rusi, vzhledem k zaměření titulu z perspektivy příslušníků Finanční stráže začleněných do Stráže obrany státu. Československé útočné vozbě je též věnován titul *Československé tanky, obrněná auta, obrněné vlaky a drezíny 1918–1939* od Vladimíra Franceva z roku 1993. Shromážděné podklady od pamětníků působících v jednotkách SOS zúročil Jindřich Marek roku 2000 ve své publikaci *Smrt v celním pásmu – Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918–1945*. Roku 2002 vydal nakladatel Radan Lášek vzpomínky respicienta finanční stráže Josefa Nevyhoštěného, které editoval a které zachycují jeho službu na Podkarpatské Rusi v letech 1930–1939. Zároveň sumarizoval průběh obranných bojů v březnu 1939, kterých se Josef Nevyhoštěný účastnil. V roce 2002 vyšla monografie věnovaná stejnokrojům SOS, *Encyklopedie stejnokrojů Československa I. – Stráž obrany státu*, která je dílem Roberta Speychala a kolektivu. V obecném úvodu je věnována dění na Podkarpatské Rusi stručná zmínka, avšak cílem této publikace je představit čtenáři stejnokroje, vybavení a výzbroj příslušníků SOS. Roku 2004 byly vydány tři publikace, které se více či méně zabývaly událostmi na Podkarpatské Rusi. Prvním byl titul *Březen 1939* z pera Miloslava Johna, Charlese Klimenta a Břetislava Nakládala. Záměrem bylo uzavřít trilogii Miloslava Johna *Září 1938*, který se pokusil o sumarizaci vývoje československé branné moci 30. let a jejích spojenců a protivníků v československo-německém konfliktu, jehož vypuknutí je přisuzováno jakési hypotetické alternativě historických událostí provázejících potenciálně

1 Příkladem může být studie Františka Rýznera: *Obrana Československé republiky v období Mnichova – Vojenské možnosti obrany ČSR v zářijové krizi 1938*. *Historie a vojenství* 4, 1956.

odmítavé čs. reakce k závěrům Mnichovské dohody. Druhým je pak sborník *Hraničáři pod Luží* vydaný za přispění Československé obce legionářské. Ve zde publikované stati *O hranice se nejedná, o hranice se střídá* se pokusil Vladimír Pohorský nejen poprvé uvést chronologii pohraničních incidentů bez rozlišení, zda šlo o historické země ČSR či Slovensko a Podkarpatskou Rus, ale i o podrobné kvantifikování ztrát čs. armády a SOS od 21. 5. 1938 do 31. 3. 1939. Třetím titulem byla *Hraničářská kalvárie* od Jindřicha Marka, která přinesla líčení jak protiteroristických operací v průběhu podzimu 1938, tak střetu s maďarskou pravidelnou armádou v březnu 1939. Rovněž přinesla biografické údaje o důstojnickém sboru 12. divize čs. armády, tedy po stránce obrany Podkarpatské Rusi klíčového útvaru branné moci ČSR. Roku 2007 vydaná syntetická práce *Stráž obrany státu* od Jaroslava Beneše přinesla kromě dosud nepřekonaného množství detailů z geneze tohoto ozbrojeného sboru též řadu dílčích informací k organizaci a bojům, které prodělali příslušníci SOS na Podkarpatské Rusi. Vojenský historický ústav Praha v témže roce rovněž vydal 3. díl edice *Historie československé armády. Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939* od Karla Straky. Ta se však dotýká branné moci druhé republiky pouze povšechně. Stejně tak, byť o něco detailněji, tomu je s prací Pavla Šrámka *Ve stínu Mnichova: Z historie československé armády 1932–1939* z roku 2008. V téže době se vrací k tématice SOS a Podkarpatské Rusi Radan Lášek ve 3. díle trilogie *Jednotka určená SOS*. Obsáhlá práce je nejen editací řady výpovědí příslušníků SOS na Podkarpatské Rusi, nýbrž i obsažným pokusem syntetizovat problematiku bojů o územní integritu ČSR v letech 1938–1939. Roku 2009 Radan Lášek vydal pozoruhodnou publikaci *Velitelé praporů SOS*, kde sumarizoval životní osudy velitelů 31 praporů Stráže obrany státu, včetně těch, které byly dislokovány na Podkarpatské Rusi. Roku 2009 vydal VHÚ Praha studii *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939* z pera vědeckého pracovníka VHÚ Jiřího Plachého. Můžeme se zde seznámit s dostupnými údaji o padlých obráncích čs. státních hranic v tomto období, včetně mužů, kteří padli na Podkarpatské Rusi. Reálií druhorepublikové čs. armády se dotýká titul *Československá válečná armáda 1918–1939*, kdy Pavel Šrámek v roce 2015 editoval vzpomínky zástupce přednosty operačního oddělení Hlavního štábu československé armády, plukovníka generálního štábu Josefa Fetky. Řadu údajů z průběhu zářijové mobilizace na Podkarpatské Rusi lze pak vyčíst z publikace *Mobilizovaná československá armáda 1938* od Bedřicha Hamáka a Ivo Vondrovského, vydané v roce 2011 a též titulu *Bojovat či ustoupit? Možnosti obrany Československa na podzim 1938* od polského vojenského historika Piotra M. Majewského z roku 2018. Řadu dobových atraktivních fotografií z Podkarpatské Rusi, především z nasazení čs. jednotek útočné vozby, přinesla publikace *Mobilizace ve fotografii. Armáda a Stráž obrany státu v letech 1938–1939* od Jaroslava Beneše a Jiřího Suchánka z roku 2018. Rok 2018 coby 100. výročí vzniku ČSR přinesl i publikaci *Československý svět v Karpatoch* od Vladimíra Kušteka, kdy můžeme

konstatovat, že problematika bojů na Podkarpatské Rusi si našla cestu i do publikací věnovaných kulturnímu a architektonickému rozvoji někdejší Podkarpatské Rusi, nikoliv primárně její vojenské historii. Patrně posledním, avšak obsáhlým publikačním příspěvkem k problematice bojů na Podkarpatské Rusi je titul *Válka o červeného medvěda* od Jindřicha Marka z roku 2019. Oproti Hraničářské kalvárii zde cílí především na pojmání bojů z pohledu čs. branné moci. Z rusínských historiků zabývajících se historií své domoviny se dá za nejpłodnějšího označit Ivan Pop. V jeho pracích však nalezneme spíše maximálně schématický popis bojů ať na podzim 1938 či v průběhu jara 1939 a vždy se tak děje v rámci líčení na pozadí vnitropolitických či geopolitických událostí, kupř. v titulu *Stručná historie států – Podkarpatská Rus* z roku 2005.

Ve své studii bych se chtěl pokusit o personální náčrt toho, jak vypadal „typický“ československý obránce Podkarpatské Rusi. V této personální sondě bych zároveň chtěl rekapitulovat osudy „jednoho z mnohých“, tedy připomenout fakt, že řada mužů, kteří se zapojili do obrany Československa na někdejší Podkarpatské Rusi, spojila svůj osud s II. domácím či zahraničním odbojem v letech 2. světové války.

Strážmistr četnictva Karel Souček

Jakožto „vzorový obránce Podkarpatské Rusi“ poslouží strážmistr četnictva Karel Souček. Pro jeho výběr je několikero důvodů: četnictvo zasahovalo v bojích na Podkarpatské Rusi jak ve strukturách Stráže obrany státu, tak ve strukturách své resortní služby. Opakovala se tak situace z historických zemí, kdy se do boje proti Sudetendeutsche Freikorps (SdFK) zapojovala jak družstva, čety a rotý SOS, tak jednotlivé četnické stanice či pohotovostní oddíly. Březnové boje s maďarskou armádou (Honvéd) pak vykazují zásadní odlišnost, a to, že do situací otevřeného bojového střetu, pro který nebyly formovány a koncipovány, se dostaly i další složky čs. četnictva, jako např. četnické pátrací stanice. Z hlediska materií mě k výběru Karla Součka vede okolnost, že v rámci mého působení v Československé obci legionářské – jednotě Hradec Králové a pracovního zařazení v Muzeu východních Čech v Hradci Králové se mi poštěstilo seznámit se s rodinou Karla Součka a pracovat s jeho pozůstalostí. Díky pochopení Davida Hubeného tak mohu konfrontovat údaje zaznamenané v pozůstalosti s archiváliemi, které se nalézají v Národním archivu ve fondu Ministerstvo vnitra ČSR – stará registratura.

Dětství a mládí

Karel Souček se narodil 14. března 1908 ve Kbelích, politickém okrese Mladá Boleslav, nacházejících se 1,3 kilometru východně od Benátek nad Jizerou, kterých jsou dnes součástí. Jeho otec byl původně továrním dělníkem, matka pracovala v zemědělství. Vychovali celkem 5 sourozenců: nejstarší Karlova sestra Marie

pracovala jako domácí posluhovačka, starší bratr Josef absolvoval obchodní školu a stal se úředníkem v Praze, mladší bratr Jaroslav pracoval jako slévač ve slévárně v Hrádku nad Nisou, mladší sestra se provdala za dělníka cukrovaru. Karlův otec po svém návratu ze služby v rakousko-uherské armádě v 1. světové válce měl přidělení v rámci pozemkové reformy ornou půdu někdejšího velkostatku hraběte Kinského o výměře 4 hektary, na které hospodařil. Po stránce politické příslušnosti byla rodina orientována levicově, Součkovi byli členy sociálně-demokratické strany.² Karel vychodil 5 tříd obecné školy a 3 ročníky měšťanské školy s českým vyučovacím jazykem v Nových Benátkách. Udával římsko-katolické vyznání.³ Následně odešel do Mladé Boleslavi, kde se vyučil zámečnickem. Po dvouletém vyučení byl zaměstnán ve Škodových závodech v Mladé Boleslavi jako frézař. Dne 1. října 1928 nastoupil vojenskou prezenční službu u autopraporu 1 v Praze, ze které byl po jejím absolvování propuštěn 29. března 1930 do civilu v hodnosti svobodníka, aby se vrátil ke své předchozí profesi, avšak pracoval jako automontér u různých zaměstnavatelů. V době vrcholící hospodářské krize si roku 1933 podal přihlášku k četnictvu. Jeho žádosti bylo však vyhověno až roku 1937.⁴

Karel Souček v řadách československého četnictva

Po nástupu u Zemského četnického velitelství (ZČV) v Praze byl okamžitě odeslán do školy četníků na zkoušku u ZČV Užhorod, kde nastoupil službu 1. října 1937. Od 26. března 1938 sloužil u četnického pohotovostního oddílu v Chustu, kterému velel vrchní strážmistr Ludvík Vavrejn. Tento údaj potvrzuje povýšení Karla Součka na svobodníka z 1. dubna 1938.⁵ Jeho běžná služba u ČPO nepoznamenaná dramatickými událostmi skončila již po necelých dvou měsících. Dne 21. května 1938 v rámci vyhlášené ostrahy hranic byl nasazen ve strukturách Stráže obrany státu ke střežení silničního mostu v okrese Výlok. Karel Souček se stal součástí družstva SOS pod velením štábního strážmistra Brunžeje.⁶ Družstvo spadalo pod prapor SOS Chust, jemuž velel podplukovník Antonín Zeman.⁷ Po

2 Vlastní rukou sepsaný životopis Karla Součka vytvořený pro účely převzetí dotyčného do služby u Sboru národní bezpečnosti, originál v držení rodiny Součkovy.

3 Vojenský list Karla Součka, originál v držení rodiny Součkovy.

4 Vlastní rukou sepsaný životopis Karla Součka vytvořený pro účely převzetí dotyčného do služby u Sboru národní bezpečnosti, originál v držení rodiny Součkovy.

5 Denní rozkaz Zemského četnického velitelství v Užhorodě z 2. dubna 1938; NA, fond Zemské četnické velitelství, inv. č. 657, kart. 40.

6 Vložka číslo 409 dův./1946 k návrhu Karla Součka na udělení Československého válečného kříže 1939 vypracovaná Oblastním velitelstvím Sboru národní bezpečnosti v Jičíně 27. září 1946, originál v držení rodiny Součkovy.

7 Blíže k osobě Antonína Zemana viz: Lášek, Radan: Velitelé praporů SOS. Praha 2009, s. 220–225

měsíci nasazení bylo družstvo vystřídáno vojenskými posilami a ČPO byl redisolován do oblasti kolem obce Kosino, kde se Součkovu družstvu podařilo zajmout dva maďarské teroristy a při následující strážní službě strategických objektů další tři teroristy v obvodě četnické stanice v obci Mužijovo, kde se tito pokusili vyhodit do vzduchu ocelový železniční most.⁸

Zkoumaným pramenem pro poznání působení četnictva na Podkarpatské Rusi jsou v tomto případě služební relace. Vypracování relací o podmínkách a zkušenostech při své službě a návratu z někdejší Podkarpatské Rusi uložil svým pokynem z 20. 3. 1939 velitel četnického doplňovacího oddělení Praha, major JUDr. Bohdan Ševčík. Od následujícího dne byl šířen strukturami četnického sboru telefonogram ministerstva vnitra v tomto znění: „Příslušníkům četnictva, kteří se vracejí ze Slovenska a Podkarpatské Rusi, budiž při jejich hlášení u tamního velitelství uloženo, aby podali písemnou relaci o svých zkušenostech posledních dnů, zejména o ztrátách v řadách příslušníků četnictva české národnosti v uvedených zemích, jak s nimi bylo nakládáno, apod. Budtež důrazně upozorněni, že musí uvést skutečnosti, které sami viděli, nebo o nichž se přesvědčili, nikoliv tedy události, o nichž se dozvěděli doslechem od druhých osob. Od příslušníků četnictva, kteří již byli odesláni do svých domovů, resp. zatímních bydlišť, budiž relace vyžádána dodatečně.“⁹ Relace příslušníků četnictva tak vykazují několik společných jmenovatelů: převážná většina se soustředí pouze na popis událostí v polovině března 1939, tedy útoku Honvédu na Karpatskou Ukrajinu, případně vyhlášení její samostatnosti a ústup z ní. Bohužel minimum relací se vztahuje k období října 1938 až ledna 1939, kdy docházelo na jižní a severní hranici Podkarpatské Rusi k řadě incidentů s maďarskými a polskými teroristy. Zároveň vykazují relace jev typický pro vzpomínky frontového vojáka – vzhledem k povaze nasazení příslušníků četnictva v SOS můžeme použít tuto analogii – tedy jeho limitovaná perspektiva, daná mantinely kolektivu jednotky, v níž se pohybuje. Naprostá majorita četníků bojovala v družstvech SOS čítajících přibližně 13 mužů. Velitelé stanic, případně pohotovostních oddílů, kteří měli status velitelů čet, získali globálnější přehled o situaci. V případě velitele četnické pátrací stanice Chust byla suma jeho zkušeností, které mohl zpracovat, ovlivněna jeho unikátním postavením v dané situaci i geneze samostatnosti Karpatské Ukrajiny a povstání Karpatské Siče proti česko-slovenské státní moci. Ze všech těchto důvodů je patrná určitá šablonovitost značné části sepsaných relací. Na druhou stranu musíme konstatovat, že velkou devizou těchto hlášení je jejich autentičnost daná minimálním časovým odstu-

8 Vložka číslo 409 dův./1946 k návrhu Karla Součka na udělení Československého válečného kříže 1939 vypracovaná Oblastním velitelstvím Sboru národní bezpečnosti v Jičíně 27. září 1946, originál v držení rodiny Součkovy.

9 NA, fond Ministerstvo vnitra 1936–1940, 13. oddělení, inv. č. 6061, kart. 223.

pem od popisovaných událostí. Jelikož služební relace Karla Součka o jeho službě na Podkarpatské Rusi se nezachovala, vybral jsem několik relací, které se vztahují k místům a událostem spjatým s jeho službou, které bezprostředně zažil, a také relace dvou spolubojovníků Karla Součka, vrchního strážmistra Ludvíka Vavrejna, velitele ČPO Chust, a strážmistra Karla Paroubka, který s ním sloužil na podzim 1938 v totožném družstvu SOS.¹⁰

Charakter služby, resp. bojů na podzim 1938 v okolí obce Kosino, kde byl Karel Souček též bojově nasazen, můžeme ilustrovat hlášením vrchního strážmistra četnictva Josefa Dvořáka: „Hlásím, že jsem byl od 24. září 1929 velitelem četnické stanice Kosino, okres Berehovo. Dne 26. prosince 1936 jsem byl ustanoven jako velitel čtyř SOS Kosino. Četa se skládala z jednoho družstva místních četníků doplněných místním obyvatelstvem jako pomocné síly a dvou družstev státní policie z Mukačeva. Četa SOS Kosino nastoupila do pohotovosti dne 21. září 1938 o 22. hodině a zasáhla poprvé do boje s maďarskými teroristy dne 24. října 1938 o 1 hodině na Kosinském vrchu. Ztráty byly 1 mrtvý policejní strážník Michal Kuzmík, čtyři policejní strážníci zranění a strážníci Gmitro, Hrabar a Horoščák byli zajati. Všichni policisté byli národnosti rusínské. Boje s teroristy následovaly pak denně a nejkritičtější byl den 29. říjen 1938, kdy družstvo četnické stanice Kosino více než 4 hodiny statečně bojovalo obklíčeno ze všech stran přesilou teroristů ve mlýně Moricze Rotha v Kosině. Vysvobozeno bylo přispěchavšími devíti tanky do Kosina. Ztráty na naší straně žádné, u nepřítele nepopsatelné. Jelikož boje kolem Kosina byly tak prudké, že těmto nemohlo mimo příslušníků SOS odolat ani 260 vojáků pěšího pluku 37 a hraničářského pluku 4 vyzbrojených 16 lehkými kulomety a posíleno 9 tanky, byla obec Kosino na rozkaz místního velitele pplk. Nového vojskem a příslušníky SOS opuštěna a bylo zaujato nové postavení kolem obce Zapsoně a lehkého opevnění. Boje s teroristy trvaly až do dne 8. listopadu 1938, kdy byla nařízena evakuace na demarkační čáru. Brankovice, 24. březen 1939“¹¹ Posléze se družstvo Karla Součka účastnilo operace u Šalanek, kde bylo zajato na 300 maďarských teroristů. Incident u Šalanek byl v odborné literatuře uveden v úvodu popisován již několikrát. Za autentické můžeme označit ve Vojenském historickém archivu v Praze uložené hlášení pro 3. (operační) oddělení Hlavního štábu československé branné moci tohoto znění: „V noci z 9. na 10. 10. 1938 přešla tajně větší ozbrojená tlupa Szabadczapatok hranice jižně Berehova, asi 300 ozbrojených mužů, velel jí nadporučík maďarské armády v záloze Jozef Prem. Výzbroj: pušky, ruční granáty, kulomety. Tlupa prošla 6 km z maďarského vnitrozemí, pravděpodobně přes želez-

10 Vložka číslo 409 dův./1946 k návrhu Karla Součka na udělení Československého válečného kříže 1939 vypracovaná Oblastním velitelstvím Sboru národní bezpečnosti v Jičíně 27. září 1946, originál v držení rodiny Součkovy.

11 NA, fond Ministerstvo vnitra 1936–1940, 13. oddělení, inv. č. 6061, kart. 223.

niční trať východně Berehova do lesů západně Berehova. Úkol tlupy: záškodnictví, promaďarská propaganda, proniknout až do Polska. Tlupa se patrně měla rozdělit. Někteří zběhové a zajatci mluvili o plánovaném přepadu Berehova a bylo jim sděleno, že jsou nasazeni do země v chaosu, kde se drancuje. Tlupa byla cvičena v záškodnických a propagačních úkolech důstojníky maďarské armády z povolání od konce září. Těž noci poškodilo 80 ozbrojených civilistů výbušninou železniční most mezi Boršavou a Bene a západně Berehova byla třaskavinou trať přerušena na více místech – v kilometru 141 u zastávky Beňa vybuchla jedna ze dvou položených 15kg ekrazitových náloží, byl poškozen nosník mostu a škoda do večera 10. 10. opravena, dále na kilometru 117,6 a 126 u Kosina asi dvě stě metrů od sebe. V 5:00 byla přepadena železniční stanice Boršava, demolována a průvodčí vlaků zastřelen v dopravní kanceláři. Byl odvečen nadporučík Rosy od evidence koňstva 12, několik cestujících zraněno a několik vagonů demolováno. Přepad měl posloužit jako krytí pro proniknutí tlupy dále na sever. V 8:00 zakročil asistenční oddíl z Berehova: polovina pěší roty, četa těžkých kulometů, 2 tančíky a četnictvo. Záškodníci se rozprchli do vinic Berehovského masivu. Na místech přepadu byly nalezeny 2 ruční granáty maďarského původu, 1 nový bodák s maďarskou značkou, ekrazit, zápalky, tlumok s bochníkem chleba a čokoládou značky „Szerenc“ a krabička zápalak výroby maďarské. Podezřelí občané maďarské národnosti z okolí byli zadrženi a vyslýcháni. Četnictvo bylo toho názoru, že tlupa přešla na naše území z Maďarska, vojenské orgány byly toho názoru, že všechno provedlo místní obyvatelstvo, že proti státní hranici nebylo ze strany Maďarů nic podniknuto. Mezi 22 a 23:00 přešla na naše území další tlupa 80 mužů vyzbrojených pistolemi a ručními granáty. Vedena byla dvěma maďarskými důstojníky v civilu. Zběh z této tlupy sdělil, že úkolem tlupy je zmocnit se Berehova od severu, tedy z vnitrozemí, zatímco od jihu zaútočí maďarská armáda. 11. 10. 1938 tlupu v Berehovském masivu sledovala půlrota pěchoty a četnictvo. Výslechem maďarského zajatce, který přiznal původ, u něj nalezených 5 pistolí a 400 nábojů v Maďarsku, jsou vojenské orgány přesvědčeny, že jde o akci z Maďarska. V noci prošlo dalších 50–70 ozbrojených mužů hranici 35 severovýchodně od Berehova. 12. 10. 1938 ráno zahájena akce proti tlupě z Mukačeva a z Berehova. Vojsko postupovalo dvěma proudy z Mukačeva, narazilo na menší tlupy jihovýchodně od Mukačeva. Po spojení obou proudů postupovalo k jihu na Berehy proti hnízdu tlup v Berehovském masivu, proti nimž postupoval již od Berehova III. prapor pěšího pluku 45 „Rumunského“ a Smíšený předzvědný oddíl. Tlupy byly podporovány místním obyvatelstvem maďarské národnosti. Jádru tlup bylo obklíčeno severně od Velkého Mužijova a napadeno. Pro soumrak nebyl útok dokončen. Z teroristů 8 zabito, 16 raněno, 20 zajato. Zbytek pronikl obklíčením a v noci uprchl do lesů mezi Boržavou a šíjí vyvýšenin kolem Bereh 12–15 km východně od Berehova. 13. 10. 1938 byla tlupa znovu obklíčena, znovu unikla, opět pronásledována a opět obklíčena. Večer byla akce skončena. 14. 10. 1938 ráno

se k našemu vojsku dostavil vyjednávač tlupy s nabídkou, že se tlupa vzdá. V 7:00 zajato 305 ozbrojených mužů, kteří byli soustředěni v Šalankách. Lesy byly prohledány vojskem a četnictvem. Zbytky tlup byly zajaty nebo pobity. Naše ztráty při tom: 1 četník zabit,¹² 4 vojíní ranění z toho 1 těžce. V té době byl počet členů všech tlup na Podkarpatské Rusi odhadován na 1000 mužů – těchto 300 v tom.¹³

Z četnického pohotovostního oddílu Chust, u nějž v letech 1938–1939 sloužil Karel Souček, se dochovala relace jeho velitele, vrchního strážmistra Ludvíka Vavrejna, který však referuje až o událostech března 1939: „Na rozkaz zemského četnického velitelství Praha hlásím, že v době převratu na Karpatské Ukrajině byl jsem zařazen jako velitel četnické stanice v Chustu. Asi od 4. března 1939 až do 13. března 1939 18. hodiny měli všichni příslušníci četnictva přísnou pohotovost nařízenou zemským četnickým velitelstvím v Chustu, ježto se očekávalo, že příslušníci ozbrojené organizace „Sič“ odzbrojují všechny četníky v místě, aby se zmocnili jejich zbraní. Dne 13. března 1939 asi o 23:30 hodině, kdy v četnických kasárnách byl pouze jeden pohotovostní četník a venku před kasáreni dvoučlenná četnická hlídka četníků na zkoušku, přišel do kasáren zemský četnický velitel plk. Waka v průvodu člena karpatské „Siče“ Roháče a několika ostatních jménem neznámých příslušníků „Siče“, kteří přijeli v osobním autobusu ČSD. Na to vydal plk. Waka rozkaz nadporučíku hospodářské služby Trojanovi a strážmistru Holubovi, aby byly vydány veškeré zbraně včetně pistolí a nábojů ve skladišti se nacházejících, příslušníkům „Siče“. Toto bylo provedeno. Pušky, pistole a náboje byly naloženy do autobusu ČSD a odvezeny. Dne 14. března 1939 byl jsem probuzen v soukromém bytě inspektorem finanční stráže Kessnerem, který byl přidělen k praporu SOS Chust a nařízeno mi, aby všichni četníci odebrali se do kasáren, poněvadž příslušníci „Siče“ přepadli střelbou četnickou hlídku, střežící vládní budovu a četnický pohotovostní oddíl, při čemž zranili jednoho četníka na zkoušku do ruky a břicha. V důsledku toho vzbudil jsem velitele Schottnera a všechny četníky, bydlící v mém sousedství, načež jsme společně odebrali do kasáren. Jednotlivě nemohl nikdo jít, poněvadž nebyl ozbrojen a ve městě bylo slyšeti se všech stran střelbu. Do kasáren došli jsme v době, kdy příslušníci „Siče“ v počtu asi 200–300 se rozprchlí po městě a okolních zahradách. Asi o 7:30 hodině byli příslušníci stanice, až na pohotovostního četníka, povoláni ústním rozkazem velitele praporu SOS pplk. Zemanem, do služby SOS a vyzváni, aby se odebrali na posádkové velitelství. V této době již bylo slyšeti ve městě silnou střelbu z pušek, pistolí a kulometů. Po příchodu na dvůr posádkového velitelství obdržel jsem ústní rozkaz od velitele praporu SOS pplk. Zemana, abych ještě se strážmistrem Václavem Pávem a Jaro-

12 Šlo o strážmistra Ondřeje Rigana rusínské národnosti – pozn. autora.

13 VÚA-VHA, fond Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, 3. oddělení operační 3. část, ročník 1939, Hranice česko-slovensko-maďarská – vyjednávání, mapy, mapy, inv. č. 8573, kart. 375.

slavem Sochozem odešel do města do hotelu „Koruna“ a zde zajistil bezpečnost německého konzula Hoffmana¹⁴. Při pochodu hlavní ulicí bylo na nás ze všech stran i z kostelů stříleno příslušníky „Siče“, takže jsme byli nuceni hledat cestu postranními ulicemi. Při příchodu k hotelu „Koruna“ jsem zjistil, že tento jest obsazen do I. poschodí nahoru příslušníky „Siče“, kteří z oken a ze střechy střílí na náměstí, kdežto přízemí bylo obsazeno dvěma družstvy finanční stráže SOS. Z náměstí byl hotel „Koruna“ postřelován kulometem vojíny z pancéřového auta. Kolem 11. hodiny dopoledne podařilo se mi vyjednáváním docílit toho, že se příslušníci „Siče“ v počtu 46 zabarikádovaných v hotelu „Koruna“ vzdali a já jsem pak zajistil osobní bezpečnost německého konzula. Při této přestřelce nebyl nikdo z četníků raněn ani usmrčen, z řad finanční stráže bylo několik raněno a z civilních osob byl zabit jeden poštovní úředník české národnosti, který byl „Sičí“ střelen do břicha. Dne 14. března 1939 o 18. hodině prohlásila vláda Karpatské Ukrajiny samostatný a nezávislý stát Karpatské Ukrajiny a současně nařídila, že veškerá bezpečnostní služba přechází do rukou příslušníků „Siče“. Dne 15. března 1939 ráno obdrželi jsme rozkaz od 12. divise, aby příslušníci rodin uniformovaných sborů, tedy i četnictva, byli ihned evakuováni do Rumunska, ke kterémužto účelu byla poskytnuta vojenská nákladní auta. Toho dne asi o 13:30 hodině obdrželi jsme rozkaz od zemského četnického velitelství v Chustu, abychom se všichni četníci soustředili na dvore ve vládní budově. Zde nám bylo nařízeno odevzdati veškeré zbraně a výstroj příslušníkům organizace „Siče“, kteří vše od nás odebrali. Pak jsme odpochoďovali pod velením velitele oddělení štábního kapitána četnictva na posádkové velitelství, odkud pak dne 16. března 1939 o 8. hodině v čele se zemským četnickým velitelem plukovníkem Wakou, podplukovníkem Riedlem, podplukovníkem Drozdou a veškerými příslušníky četnictva z Chustu a vojskem evakuovali z Chustu přes Ťačevu do Rumunska, ježto maďarské vojsko postupovalo rychlým tempem přes Sevluš do Chustu. Při tomto pochodu byli jsme cestou ostřelováni příslušníky „Siče“, kteří byli ubytováni ve všech vesnicích a to Sekernici, Saldoboši, Buštině a Ťačevu. Při této přestřelce byl zastřelen strážmistr Fořt a jeden finanční respicient, jehož jméno neznám. Tito byli pochováni na rumunském území v Simi. Velešín, 30. března 1939“.¹⁵ Dalším ze spolubojovníků Karla Součka byl strážmistr Karel Paroubek, i on se ve své relaci věnoval výhradně událostem března 1939: „Hlásím, že jsem byl dnem 1. březnem 1939 přemístěn z četnické stanice Bohdan, okres Rachov, na četnickou stanici Chust, kde jsem byl přidělen k osobní strážii premiéra vlády Karpatské Ukrajiny Vološina v jeho soukromém bytě. Tato stráž se skládala ze 4 strážmistrů Čechů a ze 4 četníků na zkoušku Ukrajinců. Velitel

14 Mínen Hamillkar Hoffman, bývalý legační tajemník německého velvyslanectví v Praze, dosazený do funkce autonomní vládou Karpatské Ukrajiny 1. 3. 1939 – pozn. autora.

15 NA, fond Ministerstvo vnitra 1936–1940, 13. oddělení, inv. č. 6062, kart. 224.

stráže a jeho zástupce byli též Ukrajinci. Těchto 6 Ukrajinců strašně nenávidělo nás Čechy, takže jsme se s nimi dostali často do národnostních rozepří. Když dne 14. března 1939 o 3. hodině podnikli Sičovíci, kterým vydal zemský četnický velitel zbraně, útok proti Čechům, měli jsme proti sobě nepřítelů dva a to: Sičovíky a četníky národnosti ukrajinské. Posledně jmenovaní se sice chovali vůči nám pasivně, ale čekali na vhodnou příležitost, kdy by nás mohli nějakým způsobem napadnouti. Dne 15. března 1939 se Karpatská Ukrajina prohlásila samostatným státem. Tím jsme se stali v tomto státě nepotřebnými, opustili jsme bez rozkazu své strážní stanoviště a připravovali jsme své k evakuaci. Z Chustu odpochoďovali jsme společně s vojskem a příslušníky finanční stráže dne 16. března 1939 o 6. hodině směrem na Ťačevu do Rumunska. Při této cestě jsme byli stále pronásledováni Sičovíky a při přestřelce u obce Sekernice byl na naší straně zastřelen strážmistr Fořt a jeden strážmistr byl zraněn. Přes Rumunsko, Jugoslávii a Německo jsme se dostali bez nehody. Cestou nás obyvatelstvo velice vřele vítalo a poskytlo nám potraviny všeho druhu, čímž se hlavně vyznačila Jugoslávie. Do Prahy jsme přijeli dne 24. března 1939 o 20. hodině a po zápisu u Zemského četnického velitelství jsme se rozjeli do svých domovů. Střelské Hořtice 29. březen 1939¹⁶

Za nepochybnou raritu ohledně charakteru nasazení československého četnictva můžeme považovat Četnickou pátrací stanici Chust. I její příslušníci se totiž zapojili do boje se sičovskými povstalci. Její velitel, vrchní strážmistr František Kolenčík, vypracoval obsáhlou služební relaci o poměrech v Chustu a březnových událostech roku 1939, která ilustruje podmínky, v nichž se služba Karla Součka v řadách československého četnictva chýlila ke svému konci: „Již před Vánoci 1938 proběhla Chustem zpráva, že zemský četnický velitel plukovník Wít bude vyměněn a jeho místo že prý zaujme štábní kapitán ve výslužbě Waka. Zpráva tato jako tendenční byla vyvrácena. 20. ledna 1939 byl pojednou dán zemský četnický velitel plukovník Jaroslav Wít na dovolenou a jeho náměstek, legionář podplukovník Drozda¹⁷ na místo v ministerském oddělení 12. Zemským četnickým velitelem byl jmenován štábní kapitán Waka, jehož autonomní vláda Karpatské Ukrajiny mimořádně povýšila na podplukovníka. Tím ovšem byla českému vedení vyražena z ruky moc nad kádrem dosud spolehlivého četnického sboru, který dosud udržoval vzorný pořádek a veřejnou bezpečnost. Snad měl býti četnický sbor touto pronikavou změnou zatlačen do stranických vod. Četnictvo Podkarpatské Rusi zůstalo však věrno svému určení a také brzy po tom vznikly incidenty mezi četnictvem a členy organizace Sič, kteří si počali osobovati pravomoc, jež jim nikdy nenáležela a kteří počali veřejně i tajně páchat protizákonné činy. Strhávali

16 NA, fond Ministerstvo vnitra 1936–1940, 13. oddělení, inv. č. 6062, kart. 224.

17 Vojtěch Drozda, narozen 23. 2. 1893 v Klatovech, kapitán 34. střeleckého pluku československých legií v Itálii – pozn. autora.

česky psané nápisy, odstraňovali státní vlajky z výzdob domů, páchali útoky na české lidi a roztloukali jim nábytek, takže četnictvo, chráníc zákon, muselo vzít v ochranu napadené a zakročít proti útočníkům z organizace Sič. Vyšetřovalo se a výsledek byl ten, že útočníci byli beztrestně propuštěni na svobodu. Tím ovšem právní řád utrpěl velkou trhlinu, vzrostlo tím sebevědomí členů Siče, kteří se snad domnívali, že na ně zákon neplatí a brzy také došlo k použití zbraně četníky v Králově nad Tisou proti členům místní organizace Sič, kteří ohrožovali střelnou zbraní tamní četnickou hlídku. Zase se vyšetřovalo a důsledek se objevil v okamžitém přemístění všech četníků, kteří při incidentu byli na různé stanice. Takovými zátkami ovšem duch sboru nebyl povznášen, zejména když začali být protěžováni ve sboru četníci, kteří ukázali smýšlení ukrajinské nebo byli takoví četníci protiprávně povýšeni a když začali býti dokonce do sboru znovu přijímáni lidé, kteří byli pro různé přestupky dříve propuštěni. Vznikala tak ve sboru vzájemná nedůvěra mezi Čechy a Rusíny, z nichž mnozí, aby dosáhli lehce kariéry, předstírali, že jsou ukrajinského směru. Byla tím podlamována prestiž sboru a také prestiž státu. Čeští četníci a jedinci Rusíni si však zachovali smysl pro kázeň a zůstali věrni svému těžkému úkolu do poslední chvíle. Proto také došlo k incidentům mezi četníky a organizací Sič... V noci ze 3. na 4. března 1939 bylo vyloupeno skladiště Zemského četnického velitelství v Chustu. Zúčastnil jsem se pátrání. Skladiště bylo umístěno ve sklepní místnosti vládní budovy v Chustu vedle hlavního vchodu do této budovy. Vchod do skladiště vedl chodbou, jejíž dveře ústily do hlavní chodby vládní budovy v přízemí. Ze skladiště byly odcizeny jen zbraně a střelivo, kdežto jiná výzbroj a výstroj zůstala na místě. Pachatelé vnikli do skladiště chodbou a dveře skladiště otevřeli pakličem. Dle stop na místě činu bylo pachatelů více. Odcizeno bylo asi 48 vojenských a četnických pušek, 58 četnických služebních pistolí a přes 4000 ran ostrého střeliva. Menší část zbraní byla k odnesení pachateli jen připravena a z toho jsem usoudil, že pachatelé byli někým vyrušeni. Zbraně ze stojanů odnášeli pachatelé k 4 metry vzdálenému zamřížovanému oknu, jež ústilo do hlavní ulice. Vládní budovu u hlavního vchodu střežili do 1. března 1939 příslušníci ČPO Chust. Od 1. března střežila vládní budovu policie policejního ředitelství Chust. Kromě toho s četnictvem i s policií byl uvnitř vládní budovy ubytován ve dne i v noci oddíl členů organizace Sič. Kritickou noc střežili zvenku hlavního vchodu vládní budovu dva strážmístři od policejního ředitelství Chust a uvnitř budovy se zdržovalo 15 členů organizace Sič. Pokud by drželi stráž svědomitě, museli by si pachatelů všimnout, navíc když jeden z pachatelů stál dle stop na stole a podával ostatním zbraně na ulici. Šetřením bylo zjištěno, že dva strážníci Češi byli odvoláni, aniž by jim vypršela služba a byli vystřídáni dvěma strážníky Rusíny, z nichž jeden byl v minulosti pro zpronevěru od policejního sboru propuštěn. Tito vypověděli, že kolem 23. hodiny viděli několik členů organizace Sič, které jménem neznají a podle podoby by je nepoznali. Navíc podali zprávu o vyloupení

skladiště pohotovostnímu oddílu Chust až v 6 hodin ráno a v 9 jsem již věc řešil s důstojníkem pěšího pluku 45. Do věci se následně vložil generál Lev Prchala, který požadoval navrácení zbraní. To dostalo rychlý spád, když bylo zjištěno, že policejní ředitelství v Chustu je rozdalo příslušníkům Siče v okolí města a až kolem 11. hodiny 6. března přivezlo nákladní auto větší část zcizených zbraní, mezi kterými však chybělo 28 pistolí. Hned po krádeži převzalo střežení vládní budovy četnictvo a každou noc měla pohotovost polovina příslušníků chustských četnických útvarů. Na noc z 13. na 14. 3. 1939 padla pohotovost na mne, strážmistra Tomáše Vohryzku, praporčíka Antonína Otradovce a strážmistra Rudolfa Šodka. Odešel jsem tedy k večeři před 18. hodinou. Brzy po 18. hodině přišel za mnou do bytu strážmistr František Landík s rozkazem, že rozkazem velitele četnického oddělení Chust je pohotovost zrušena. 14. března 1939 jsem vstal o 5:30 hodině. Při otevření okna jsem zaslechl detonaci ručních granátů a palbu z kulometů, která zněla z města Chustu. Usoudil jsem, že ve městě je revoluce, a ozbrojiv se soukromou pistolí spěchal jsem k četnickým kasárnám. Zjistil jsem, že ve městě se střílí z různých budov ozbrojenými členy Siče a proti nim zase pálí vojenská obrněná auta. Mimoto za stálé palby vojenská družstva a družstva SOS postupovala ke středu města k ohniskám vzpoury. Oklikami po delší námaze jsem se dostal k četnickým kasárnám. Vládní budova byla obsazena četnictvem z ČPO Chust. Četnická kasárna drželi příslušníci četnictva, kteří v nich spali, jsouce pak postupně zesilováni námi ženatými četníky, jak jsme ke kasárnám docházeli. Před kasárnami u plotu ležela mrtvola civilisty, v němž později byl zjištěn americký příslušník Ukrajinec Luskiev. Při mém příchodu mně praporčík Otradovec hlásil, že puč Siče vypukl dne 14. 3. 1939 ve 3 hodiny ráno útokem na jejich vládní budovu, kde střelbou zranili četnického závodčího Jahodu, který budovu střežil. Včasným zákrokem ČPO Chust však byl útok odražen. Zároveň mi prap. Otradovec hlásil, že odcizené zbraně byly vlastnoručně vydány příslušníkům Siče zemským četnickým velitelem podplukovníkem Wakou. Kolem 9. hodiny byla revolta Siče potlačena. Celý den jsme měli přísnou pohotovost. V polní výzbroji jsme všichni čekali na další rozkazy a přitom v horečném napětí jsme očekávali rozhodnutí slovenského sněmu. Věděli jsme všichni, že případným odtržením Slovenska by se situace na Podkarpatské Rusi stala neudržitelnou. Proto také, když padlo rozhodnutí slovenského sněmu v neprospěch Československé republiky, a následkem toho se Podkarpatská Rus osamostatnila, byla vojenským velitelstvím nařízena evakuace. V noci ze 14. 3. na 15. 3. jsem střežil s 15 četníky státní obytné domky v Chustu, kde bydlely většinou české rodiny. Svou rodinu jsem vyrozuměl o nařízené evakuaci a sám dále střežil svěřený úsek. Měli jsme býti odvezeni automobily, které odvezly naše rodiny. Marně jsme však čekali na jejich návrat. Proto část úředníků, četníků a finančníků na vyzvání posádkového velitelství odjela do Rumunska vlaky, které byly z nádraží Chust postupně vypravovány. Rozhodl jsem se, že počkám

na automobily, jelikož jsem měl s sebou kolo, případně odejdu až s vojskem. Velitelem četnického oddělení Chust bylo nařízeno spálit důvěrné spisy, což bylo učiněno na dvoře vládní budovy, kde se shromažďovali četníci různých útvarů. Sičovci nás zde rovněž chtěli odzbrojit, avšak bez příslušného rozkazu jsme odmítli zbraně vydat. Byli jsme odkázáni sami na sebe. Některá vojenská a SOS družstva již zahájila ústup na hranice... Naložil jsem svá zavazadla na jeden z příjevších automobilů a odjel jsem s ním do kasáren pěšího pluku 45, kde se naložil proviant. Tam se připravoval poslední prapor vojska k odchodu. Naše proviantní automobily jely vždy vpředu před praporem a v každé vesnici musely čekat, až prapor dojde. U obce Saldoboše narazila naše auta na rozvinutá vojenská družstva s kulomety, která v bojovém útvaru postupovala proti obci. V příkopě u silnice jsem zahlédl mrtvolu četníka. Byl to strážmistr Fořt, který byl zde zastřelen při přestřelce se Sičí. Jejich odpor byl ale již zlomen a cesta uvolněna. Zároveň jsme zde potkali kolonu, která byla v Ťačevě Sičí zastavena. Sdělili nám, že máme cestu přes Ťačevo volnou a že jedou pro nás. V Buštině jsem viděl rozstřílený židovský kostel. Byl obsazen Sičí, která střílela po transportech, a proto bylo hnízdo odporu dělostřelbou zničeno. Obrněný automobil držel a ovládal dřevěný most přes řeku Tereblu. Za mostem stála dvě děla v palebném postavení proti Buštině. V Ťačevě měli obyvatelé již vyzdobené domy maďarskými prapory. Ozbrojení Ťačevští občané hlídali městem a udržovali pořádek. Tito Ťačevští Maďaři nám sami uvolnili cestu, když napadli příslušníky Siče. Jen příkop vykopaný přes silnici před mostem do Rumunska a nyní opět zasypaný svědčil, že zde překážky byly dělány. Maďarské obyvatelstvo Ťačevské se s námi loučilo s pláčem. Dne 16. 3. 1939 o 16. hodině přešel jsem po železném mostě z Ťačeva do Malého Ťačeva v Rumunsku a za námi postupně prapor vojska, dělostřelba a obrněná vozba. Zbraně jsme odevzdali Rumunům, ostatní nám bylo ponecháno. Noc na 17. 3. 1939 strávil jsem s ostatními u ohně na louce. Z večera bylo slyšet z Ťačeva střelbu a ve 22:30 vtáhli do Ťačeva již maďarští vojáci. V týž den jsem nastoupil 10. hodině jízdu na vlastním kole s četnickým útvarem do Satu-Mare. Za pohořím Malého Ťačeva mne dojelo vojenské auto, které vezlo moji rodinu. Manželka mi potvrdila, že skutečně na ně Sičové u Ťačeva stříleli, pak je zastavili, posádku odzbrojili a mnohé z žen při prohlídce oloupili o peníze, skvosty a zavazadla. Sama moje žena vyvázla oloupení jen náhodou tím, že jeden slušnější Sič z útrpnosti ji propašoval tajně do řady žen už prohlédnutých, aniž by ji sám prohlížel. Dolní Bukovsko 14. duben 1939¹⁸

V březnu 1939 ustupuje Karel Souček spolu s chustským ČPO do Rumunska a vrací se přes Jugoslávii a Rakousko do Protektorátu Čechy a Morava. Zde je na dva měsíce postaven mimo službu.

18 NA, fond Ministerstvo vnitřní 1936–1940, 13. oddělení, inv. č. 6062, kart. 224.

Život Karla Součka v éře existence Protektorátu Čechy a Morava a jeho účast v Pražském povstání

25. května 1939 nastupuje Karel Souček službu coby řidič služebního vozidla u četnické stanice v Benátkách nad Jizerou, od 30. června téhož roku slouží na totožném postu v Hořicích v Podkrkonoší. Od 20. listopadu 1940 je přeložen do Vlašimi a následně od 1. srpna 1941 do Benešova u Prahy.¹⁹

Roku 1941 se také Karel Souček žení se slečnou Miladou Hrdou, narozenou 27. 3. 1912 v Hradci Králové, české národnosti. Manželka zůstává v domácnosti a manželům Součkovým se narodí dva potomci: 8. 6. 1941 dcera Jana a 31. 1. 1945 syn Karel.²⁰

S platností od 1. 10. 1942 je Karel Souček přeložen k Zemskému četnickému velitelství Praha, vybrán za instruktora v řízení služebních vozidel a prochází potřebnými kurzy, přičemž jeho kvalifikaci prospívá předchozí absolvování kurzu řidičů služebních motorových vozidel v době od 31. března 1941 do 7. června 1941. Dále se jedná o kurz instruktorů služebních motorových vozidel, který absolvoval ve dnech 20. března až 5. dubna 1944 a také kurz pro učitele jízdy, absolvovaný ve dnech 1. května až 6. května 1944. Na jaře 1945 je Karel Souček kontaktován štábním kapitánem policie Bohumilem Valtrem a kapitánem policie Rudolfem Suchánkem a určen do případové skupiny protektorátních policistů a četníků, určené k obsazení budovy bývalého Československého rozhlasu. Jedním z kritérií pro výběr dvou desítek těchto mužů byla výborná fyzická kondice a konstituce, doplněná o znalost zápasu muže proti muži, jelikož členové úderné skupiny byli vybíráni z boxerského sportovního klubu, kde se zápasu věnoval i Karel Souček. V této souvislosti můžeme z tělesných charakteristik Karla Součka uvést alespoň jeho výšku 171 cm.²¹

Ačkoliv popis provedení útoku na budovu Rozhlasu přesahuje tematický rámec a rozsah této studie, uvedu několik skutečností, které se k této nejvýraznější participaci Karla Součka na II. domácím odboji vztahují. Stavební plány potřebné pro získání perspektivy o dispozicích budovy získal plukovník četnictva Jan Voženílek, šéf operačního oddělení štábu generálního velitelství uniformované policie a povstalecký velitel českého četnictva a policie,²² prostřednictvím podplukovníka generálního štábu Karla Bürgera,²³ náčelníka štábu povstaleckého Vojenského

19 Evidenční karta příslušníka Sboru národní bezpečnosti, originál v držení rodiny Součkovy.

20 Tamtéž.

21 Tamtéž.

22 Blíže k osobě plukovníka Voženíka viz Marek, Jindřich: Armáda barikád – přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945. Praha 2015, s. 231–232.

23 Blíže k osobě podplukovníka Bürgera viz Marek, Jindřich: Barikáda z kaštanů – Pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové. In: Svět křídel 2005, s. 354–356.

velitelství Velké Prahy „Bartoš“. Dne 26. 4. 1945 bylo v bytě kapitána Suchánka se souhlasem vedoucího rozhlasových techniků rozhodnuto, že veškeré projevy vysílané bezprostředně po obsazení budovy Rozhlasu se natočí mimo Rozhlas, a to v připravených natáčecích vozech. Dne 3. 5. 1945 vykonal kapitán Suchánek v civilním oděvu průzkum budovy a zjistil sílu německých strážů: stráž u vchodu v počtu tří mužů se samopaly a ručními granáty, pěti mužů v přízemí, deseti mužů ve druhém poschodí. Rovněž zjistil kontaktem s personálem Rozhlasu, která místa budovy je nutno chránit před poškozením a že nálož v suterénu budovy nemá dosud instalovanou roznětku. 5. května o desáté hodině dopoledne dostal štábní kapitán Valtr rozkaz od plk. Voženílka k akci obsazení Rozhlasu a vyrazil služebním vozem z Karmelitské ulice č. p. 18 na policejní ředitelství v Praze v Bartolomějské ulici č. p. 6 za doprovodu četnických strážmistrů Humheje a Karla Součka. Na dvoře budovy ředitelství již byl připraven přepadový oddíl pod velením kapitána Suchánka. Ten vyrazil k Rozhlasu za doprovodu služebního vozu s Valtrem, Součkem a Humhejem. Jejich vůz však byl zdržen na Národní třídě a tak dorazil k Rozhlasu až v momentu, kdy již stráž Waffen SS – mezitím zesílená o 65 mužů – zahájila palbu po mužích kapitána Suchánka.

Karel Souček popisuje svoji účast v Pražském povstání takto: „Dne 5. května 1945 po 12 hodině přiběhl do garáže v Praze III, Karmelitská ulice č. p. 18, kde bylo stále připraveno k tomuto účelu osobní auto, štábní kapitán policie Valtr a ihned jsme odejeli do Bartolomějské ulice č. p. 6, kde jest policejní ředitelství. S námi ve voze seděl ještě štábní strážmistr četnictva Jaroslav Humhej. Zde na policejním ředitelství bylo již připraveno mužstvo, které ihned nasedlo do autokaru a odjelo k budově Rozhlasu. Já jsem ihned s autem, v němž seděl štábní kapitán Valtr a štábní strážmistr Humhej, také odejel, byl jsem však na Národní třídě zdržen davem, takže k budově Rozhlasu dostal jsem se v okamžiku, kdy již policejní mužstvo vnikalo do budovy. Hned jakmile jsme přijížděli, zahájili esesmani palbu do ulice, a to jak z pušek, tak i ručními granáty. Proto chtěli jsme se ukrýti v ohradě pod budovou Rozhlasu, kde však ve vratech stála stráž SS, kterou štábní kapitán Valtr vyzval, aby se vzdala. Stráž byla ozbrojena puškou a ručními granáty. Esesman však na výzvu štábního kapitána Valtra nedbal a jen se rozhlížel, co se asi děje. Přiskočili jsme společně s Humhejem k němu a odzbrojili jej. Touto puškou jsem se ozbrojil. Nato hned jsme zneškodnili esesmana, který stál na balkoně Rozhlasu s pancéřovou pěstí. Ježto nemohli jsme se více na místě uplatnit, přeběhli jsme jednotlivě ulici a tak dostali jsme se do rohového domu proti Rozhlasu. Zde jsme i se štábním kapitánem Valtrem vyčistili byty od Němců a obsadili jsme okna ve druhém a třetím poschodí. Odtud jsme ostřelovali stanoviště esesmanů. Když již neměli jsme náboje a zbraně pro civilní osoby, které přišly pomoci, rozhodl se škt. Valtr, že půjde na Wilsonovo nádraží, kde měl býti vlak se zbraněmi. Dopravázel ho strážmistr Humhej. V této budově, pokud jsem zjistil, byli: Kymlička

Emil, vlakvedoucí z Wilsonova nádraží, Kratzer Robert, Zeman Josef, továrník, Josef Holeček, továrník, který padl ve třetím poschodí tohoto domu, a mě neznámý příslušník hasičského sboru. Když rozdělil jsem tyto bojovníky do různých poschodí a na zajištění vchodu do této budovy, dostal jsem se prokopaným krytem do vedlejšího domu proti vchodu do budovy Rozhlasu, kde byl pouze jeden bojovník a to štábní strážmistr policie Fučíkovský z policejního revíru 61. Tento byl zde střelen do pravé ruky. Po nouzovém obvázáni však bojoval až do úplného obsazení Rozhlasu. Po odvedení německých zajatců byl jsem určen jako stráž do prvního poschodí. Odtud jsem byl vzat štábním kapitánem Zárubou a dán se svým služebním autem k dispozici panu Kratochvílovi k odvážení raněných. Pod jejich odvezení jsem fungoval jako spojka mezi jednotlivými strážemi. Když bylo na Rozhlas stříleno z okolních domů, odešli jsme celkem tři na střechnu budovy, odkud jsme chtěli zneškodnit zákeřné střelce. A to se nám pomocí dalekohledu také podařilo. Zde jsem také byl v době leteckého bombardování. Když druhý den stále se střelba z okolních domů se opakovala, poslal mě štábní kapitán Záruba s Janem Čermákem z Prahy XII Balbínova ulice č. p. 15 k německému divadlu, kde byli Němci zadržováni čeští zaměstnanci. Ti na nás počali mávat barevnými šátky, abychom na ně nestříleli. Jejich útek jsme podporovali palbou do oken, obsazených Němci. Když bylo hlášeno štábnímu kapitánu Zárubovi, že z budovy tabákovny je stříleno na bezbranné české lidi, byl jsem již zaslán spolu s Janem Čermákem a četařem Antonínem Novákem s několika civilními bojovníky do této budovy. Tam po zatčení několika Němců bylo nalezeno také větší množství potravin, které bylo nařízeno zabavit. Na příkaz jsem byl určen jako stráž až do odvezení těchto zásob a po předání střežením místní policií. Po předání odešel jsem zpět k Rozhlasu, kde jsem byl určen jako velitel družstva v Balbínově ulici čp. 15 a 16, kde bylo vojenské velitelství. Zde po zásahu nepřátelské vzduchové miny byl jsem spolu s jinými zasypan. Poraněn jsem byl jen nepatrně. Zde jsem zůstal až do 15. května, kdy jsem žádal o propuštění ke svému velitelství.²⁴

Jak je patrné, Karel Souček sehrál v Pražském povstání velmi aktivní roli, a to i navzdory svému zranění, které utrpěl během bombardování centra Prahy proudovými stíhacími letouny Luftwaffe Messerschmitt Me-262 „Schwalbe“, startujícími z letiště na Ruzyni. Byl svými nadřízenými vybrán pro akci nejvyšší důležitosti, která byla připravována špičkami povstaleckých organizačních struktur a která měla pro průběh povstání jak morální, tak praktický nedocenitelný význam. To vše za situace, kdy zcela zabezpečoval rodinu a jeho mladší dítě nepřekročilo 4. měsíc věku.

24 Protokol Prohlášení o mé účasti v bojích o budovu Rozhlasu sepsaný Karlem Součkem 23. 5. 1945 – originál v držení rodiny Součkovy.

Poválečný život a smrt

Dne 31. 11. 1945 nastupuje Karel Souček u Sboru národní bezpečnosti v Jičíně, kam se rodina Součkových přestěhovala. O svém manželství se Karel Souček vyjadřoval jako o šťastném. Dne 1. 10. 1946 je povýšen do hodnosti praporčíka SNB, absolvuje Spojářský radiotelegrafický kurz pro vedoucí personál v Trutnově a je mu přidělena coby služební zbraň pistole vz. 27.²⁵ 22. 8. 1946 udělil prezident Republiky československé dr. Edvard Beneš Karlu Součkovi v uznání bojových zásluh, které získal v boji za osvobození Československa z nepřátelského obsazení Československý válečný kříž 1939.²⁶ O více než měsíc později, 27. 8. 1946, navrhuje Oblastní velitelství Jičín Sboru národní bezpečnosti udělit Karlu Součkovi vyznamenání za chrabrost, kterou prokázal roku 1938 v bojích na Podkarpatské Rusi. Tento návrh však nebude nikdy realizován. Od 18. 1. 1947 byl Karel Souček členem Svazu národní revoluce – sdružení Barikádníků.²⁷ 7. 9. 1947 koná Karel Souček pořádkovou službu při X. ročníku motocyklového závodu Zlatá přilba Československa, kterému přihlíží 120 000 diváků, na závodní motocyklové dráze v Pardubicích. Závodník Jaroslav Němeček v zatáčce ztrácí kontrolu nad svým strojem, vjíždí do písčitého pásu, vráží do Karla Součka a na místě umírá. Náraz motocyklu Karla Součka těžce zraní – jeho levá noha je zlámána v lýtku, levé stehno roztrháno, pravá noha zlámána v koleně, přetrhány šlachy a porušeno vazivo. Pro představu o intenzitě kolize můžeme uvést nejvyšší naměřenou rychlost vítěze tohoto závodu, která činila 113,2 km/h. Nehoda je medializována, jsou v souvislosti s ní připomínány zásluhy Karla Součka v boji o Rozhlas a tisk zveřejňuje jeho výpověď učiněnou v pardubické nemocnici: „Vzpomínám na Rozhlas a srovnávám si s těmi dny svou nedělní příhodu na pardubickém závodišti, kdy zahynul závodník Němeček, dej mu Bože věčnou slávu. Že jsem z toho vyšel pouze se zlámanou nohou a tržnými ranami na stehně, přičítám tomu, že opět stál při mne můj anděl strážný. Přesně v tutéž chvíli, kdy mne zasáhl Němečkův motocykl, zlomila si moje dcerka Jana nožičku v Jičíně. Já ležím tady, Jana v Jičíně. Moje zranění i tak nebylo však marné, protože motocykl, který se zastavil o mne, byl by vletěl mezi sedící děti, a to by bývalo bolelo více.“²⁸ Karel Souček je hospitalizován se sádrovými obvazy nohou do října 1948, přičemž v září 1948 je superarbitrován pro svůj zdravotní stav. Po únorových událostech vstupuje do KSČ, aniž by zastával

25 Evidenční karta příslušníka Sboru národní bezpečnosti, originál v držení rodiny Součkovy.

26 Viz dekret o udělení Československého válečného kříže 1939 štábnímu strážmistru četnictva Karlu Součkovi – příslušníku domácího odboje, číslo matricy 31 461, provedené výnosem Ministerstva národní obrany č. 31461, originál v držení rodiny Součkovy.

27 Viz členský průkaz Svazu Národní revoluce – Sdružení barikádníků, 12. odbočky Čs. rozhlas č. 429047 vydaný Karlu Součkovi 18. 1. 1947, originál v držení rodiny Součkovy.

28 Právo lidu, č. 221, 21. 9. 1947.

stranickou funkci či absolvoval politická školení, jeho celkový postoj k politické situaci se dá označit za neutrální. Roku 1949 je opět hospitalizován a podrobuje se další operaci pravého kolena, která si vyžádá 7 měsíců bez možnosti chůze. 1. 9. 1949 je povýšen na vrchního strážmistra SNB ve výslužbě. Následně se projevují další následky úrazu: značně zvýšený krevní tlak a problémy s aortami. Další léčba je neúspěšná a Karel Souček umírá 27. 11. 1953 v Jičíně ve věku 45 let.²⁹

Závěr

Osobu Karla Součka jsem si vybral pro to, že jej můžeme považovat za určitý modelový příklad obránce Podkarpatské Rusi v letech 1938–1939. Jeho zaměstnání, které určilo jeho životní osud, bylo produktem velké hospodářské krize, popřípadě jeho snahy o zajištění existence, kterému čelil zaměstnáními bez dlouhodobé perspektivy. Do struktur četnictva byl zapojen prakticky až v době, kdy výkon resortní služby byl narušen vnitropolitickými i zahraničně politickými událostmi pohnutého roku 1938. V rámci pomyslné anatomie bojů na Podkarpatské Rusi můžeme říci, že Karel Souček absolvoval všechny základní typy střetů, které se zde odehrály. Střežil jako příslušník SOS strategický objekt, zúčastnil se boje s formacemi maďarských teroristů jak v kopcovitém pohraničí vybaveném nedokončenou linií lehkého opevnění nového typu, tak ve vnitrozemských lesích. V rámci ČPO absolvoval pouliční boje v Chustu, které představovaly vzhledem k nasazení československé četnictva na Podkarpatské Rusi unikum, neboť se jednalo o boje v zastavěném prostoru. Rovněž prožil ústup do Rumunska a následný návrat do Protektorátu Čechy a Morava. V éře Protektorátu zůstal evidentně přesvědčeným vlastencem, který se nebál přijmout náročný nebezpečný úkol, pro který jej vybrali nadřízení a nezklamal tak jejich důvěru. Zároveň tak činil v době, kdy již založil rodinu, což podtrhuje morální rozměr jeho účasti v Pražském povstání. Úmrtí Karla Součka bylo provázeno řadou fyzických a psychických traumat, která ve výsledku přetrvávala několik let. Stalo se tak však v bezpečnostní službě, která se Karlu Součkovi stala osudem.

29 Smuteční oznámení Karla Součka, originál v držení rodiny Součkovy.

Karel Souček – A Carpathian Ruthenia Defender on the Prague Uprising Barri­cades

Several years ago, Radan Lášek published a series of testimonies of the State Defence Guard members about the dramatic autumn of 1938 and spring of 1939. The life destiny of Karel Souček could be included in the notional group of ‘one of the many’ who participated in these interviews but unlike them, the life story of Karel Souček shows continuity in the Czechoslovak resistance during 1939–1945 and mainly the good condition of available sources about his life. Karel Souček was born in 1908. In 1937, he joined the Czechoslovak gendarmerie and was immediately posted to Carpathian Ruthenia. In addition to short departmental service, he became involved in guarding strategic buildings when the securing of borders was declared on 21 May 1938; later, as part of the State Defence Guard, he participated in the most extensive clashes with Hungarian terrorists near Šalanky in October 1938. Subsequently, as a member of the gendarmerie emergency troop, he suppressed the rebellion of Ukrainian nationalists supported by Germany at Khust on 14 March 1939 and retreated to Romania. Starting in May 1939, he continued his service in the Protectorate gendarmerie and began a family; his second child was born at the end of January 1945. As a qualified driver and member of the Box Sporting Club, his superiors addressed him about the seizure of the Czechoslovak Radio building by the resistance movement. It materialised on 5 May 1945 when Karel Souček was in the first line of the special assault team of the Prague police and gendarmerie that occupied Czechoslovak Radio. He commanded the rebels until 15 May 1945. On 31 November 1945, he joined the Czechoslovak Police and continued his service until 7 September 1947 when he was seriously injured while guarding The Golden Helmet of Czechoslovakia motorcycle race. One of the racers, who died at the scene, ran over him with his motorcycle. Karel Souček did not recover from his injuries and died of health complications on 27 November 1953. The life destiny of Karel Souček thus demonstrates the continuous belief about the moral rightness of the service of the First Czech Republic’s security forces under difficult circumstances during the epoch-making years 1939–1945.

Foto 01 Tablo školy pro výcvik četníků v Užhorodě, ročník 1937–1938, Karel Souček v nejspodnější řadě druhý zleva (archiv autora)

*Karel Souček během služebního výkonu na Podkarpatské Rusi v létě 1938
(archiv autora)*

*Karel Souček (vlevo) roku 1940
(archiv autora)*

Karel Souček roku 1946 coby příslušník SNB (archiv autora)

*Karel Souček (vpravo)
během Pražského povstání
(archiv autora)*